

שמיעתא עמיקתא

גליון תרפ"ט | פרשת בהר בחוקות | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

מתי ראוי להחמיר על עצמו

א. הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט. ב. להחמיר על עצמו למגדר מלתא. ג. במקום מחלוקת הפוסקים. ד. במקום חומרא דחמץ. ה. בעל נפש. ו. בדבר שהורה בו חכם. ז. להודיע לשואל שיש משום בעל נפש.

א. **הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט**

איתא **בירושלמי** (ברכות פ"א ה"ט ושבת פ"א ה"ב) תני חזקיה כל מי שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. וכתב **בקרנ העדה** (שם) ואין אתה יכול להחמיר על עצמך. ועיי' **בהגהמ"י** (סוכה פ"ו אות ב) דמצטער פטור מן הסוכה ואם אינו יוצא אינו מקבל שכר אלא הדיוט הוא כדאיתא **בירושלמי** (שם), וכן פסק **הרמ"א** (סי' תרלט סעי ז). ועיי' **בתוס'** (גיטין ו: ד"ה אי"ר יצחק וסוטה יז: ד"ה כתבה) בשם **ר"ת** שכת' דכיון שתפילין אינן צריכים שרטוט אין לשרטט התפילין על כל שיטה ושיטה דכל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט. וכן מצינו **בט"ז** (סי' תעב ס"ק י) שכתב לענין ד' כוסות דבכל מקום שנזכר שא"צ להסב יש איסור להסב כדאיתא לענין סוכה דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכן מצאתי בשם רש"ל, ע"כ. וכן **המ"א** (סי' ע"ס ס"ה) כתב שהפטור מלקרות קר"ש כגון מחמת שעוסק בצרכי רבים וקורא נקרא הדיוט.

אלא דעיי' **בריטב"א** (קדושין לא. ד"ה דאמר) שכת' על דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, דדוקא במצוות שצוה השם ית' לאחרים שיש לו בהן רצון אמרינן כן, אבל העושה מאליו מצוות שלא צותה בהם תורה כלל זו היא שאמרו בירושלמי כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט, ע"כ. ומבואר דס"ל בדעת הירושלמי דדוקא בעושה מאליו מצוה שלא צוותה התורה נקראה הדיוט.

מיהו לכאזי צ"ע על ה**ריטב"א** שהרי **הירושלמי** גופא איירי לענין חתן שפטור מקריאת שמע שהיא מצוה שהתורה צוותה עליה, ומי"מ אמרו שהמחמיר נדקרא הדיוט. שו"ר **בברכ"י** (ויד"י סי' של אות א) שעמד בזה, ותירץ דיש לחלק בין היכן דאחרים חייבים והוא נמי בר חיובא, אלא דעתה קרה לו מקרה שפטור, נקרא הדיוט אם מחמיר על עצמו, וכמו שמצינו לענין סוכה וקר"ש, אבל היכן דאין הפטור בא מחמתו ומסיבת עצמותו, רשאי להחמיר על עצמו. שו"מ **בשנות אליהו** (ברכות פ"א מ"ג) שכת' לחדש שכל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים, אם עושהו נותנים לו שכר שעשה מצוה מן המובחר, ומהירושלמי דמשמע דהיכא שפטור אינו רשאי להחמיר אין ראהיה דמה שאמרו שם אינו אלא דיחוי בעלמא.

ב. **להחמיר על עצמו למגדר מלתא**

והנה עוד משמע מדברי **הירושלמי** (שם) דאף המחמיר על עצמו כדי להזדרז בעשיית המצוה שלא להפסידה, וכגון מי שישב לפני הספר בהיתר לפני זמן מנחה, כיון שהתחיל אפילו הגיע הזמן להתפלל אם מפסיק נקרא הדיוט. וכן פסק **המ"א** (סי' רלב ס"ק ט), ואע"פ **שהשבות יעקב** (ח"ב סי' ל"ה הנה) פקפק עליו, מ"מ **הביאור הלכה** (שם) פסק כהמ"א.

וכן הוכיח **בבאר שבע** (ססי' כא) מהירושלמי, ושכן מצאנו **בספר התרומה** לענין שרטוט תפילין דלא נקרא הדיוט מי שמשרטט אע"פ שמן הדין אי"צ שרטוט כיון שעושה השרטוטין כדי לכתוב ביושר ולא משום חומרא, משמע בהדיא דלא אמרו הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אלא דוקא בדבר שיכול לבא לידי איסור ועושהו משום חומרא ולא בדבר שלא יכול לבא לידי איסור כמו תפילין אם משרטטן, ומאידך צו חכמים קדש עצמן במותר לך, ושמה י"ל שלא אמרו קדש עצמן במותר לך אלא דוקא שלא ילך אחר מותרות, אבל לא לאסור עליו לגמרי איזה דבר מה שהתורה התירה וצ"ע. ע"כ. והביאו **המ"א** (סי' תעב ס"ק ו) על דברי הטי"ז הנ"ל דבאמת כת' הב"ש דצריך להתיישב בדבר שהרי כמה פעמים מצינו שמחמירין בדבר שאנו פטורי' בו, ע"כ.

ועיין **בעולת שמואל** (סי' צח) שכתב דעד כאן לא קא' הירושלמי אלא היכא דהוי חומרא שאתי לידי קולא. ולכאורה דבריו צ"ע, דאיזה קולא אתי אם חולך להתפלל בעודו מסתפר.

אולם יש לדחות מהא ד**הירושלמי** דעד כאן לא החמירו לענין המסתפר בהיתר כי אחרי שחז"ל לא החמירו עליו והוא מחמיר ע"ע ללא סיבה או חשש מיוחד נקרא הדיוט כי נמצא חולק על דברי חכמים שאמרו שא"צ לחשוש, אבל אם עושה מחמת איזה טעם וכגון שעלול להגיע לשכחה ולא להתפלל תפלת מנחה וכדו' לעולם רשאי להחמיר ע"ע. ובדרך זה מצינו **במ"א** (סי' לב ס"ק ח) הביא דברי הב"ש, ושוב כתב בשם **היש"ש** (חולין פ"ח סי' י) דאם עושה משום גדר ופרישות לא נקרא הדיוט. והובא **בט"ז** (סי' פט ס"ק יז). וכי"כ **הגר"ז** (סי' לב אות ח) דכל חומרא שיש בה איזה הידור לאיזה מצוה או נוהג בה שלא יבוא לידי איסור אינו נקרא הדיוט. וכתב שם כי אליבא ד**הב"י** (סי' בע עמ' לא: ד"ה ומש' רבינן) בשם **ספר התרומה** הנ"ל ודלא כהבנת הבאר שבע בדבריו. ועיי' **בשיטה מקובצת** (ב"ק פז. ד"ה במדרשות) בשם **המאירי** שכל דבר שיצא ממנו שכל או מוסר או סלסול או הכנעת לב וכיוצא בזה ועושה ממנה על עצמו, מצוה, ע"כ.

ומצינו **בש"ס שבת** (קלט.) דבמקום שאינן בני תורה לפעמים יש לאסור שלא מן הדין. וכן הוא **בע"ז** (נח.) ו**פרש"י** שם לאו משום דאסור אלא אחמורי' אחמירו עליהו לפי שאינן בני תורה עיי"ש. וכן מצינו **בב"י** (ארו"ח סי' שטו ותתקו וויד"י סי' קיג, קפג וריד), וכן הוא בעוד מקומות. ועיי' **בתשב"ץ** (ח"א סי' כב) שמסיק דאי איכא תי"ח במתא י"ל דחשיבי כל העיר בני תורה לכמה דברים אבל בהא דמבשל בשבת אי איכא נמי עם הארץ בהד"י אין להתיר יעו"ש עוד בזה. ועיי' משי"כ בזה **הדעת תורה** (ויד"י סי' רמב סעי ו).

ג. **במקום מחלוקת הפוסקים**

וכן במקום מוח' הפוסקים י"ל דאפי' אם הוכרע כדעת המקילים, מ"מ אם מחמיר לצאת אליבא דכו"ע אינו נקרא הדיוט כי כוונתו שלא יבוא לידי איסור מכל צד. וכי"כ **הפמ"ג** (סי' תעב מ"ז ס"ק י) שכל שרוצה להחמיר כחד דיעה אף דהלכה כאידך אין נקרא הדיוט. וכן מוכח **מהט"ז** (סי' תקנא ס"ק ו). ועיי' **בפמ"ג** (שם א"א ס"ק ו ופתיחה להל' ציצית ד"ה ויש לטאול). וזה דלא **כהשבו"י** (ח"ב סי' מד מד"ה ונלע"ד) שמחלק דכל היכא דיש פלוגתא דרבוותא וסוגיא דעלמא כמאן דמיקל אסור להחמיר.

וכן מבואר **בש"י** (ויד"י סי' רמב כללי ארו"ח ד"ה וכוית') שכתב שהטעם שהשו"ע לפעמים מביא אותם דהלכה בדעה הראשונה ושב מהביא שיש חולקים, היא אילו היה כותב דעת הרבים שבתם היתה אומר שהוה תורת משה או מוסכם במשנה וי"ש ולא היה שום אחרון רשאי לחלוק אפי' בראיות, אי"נ משום שאפשר שימצא בחבורים אחרים ג"כ כדעת היחיד בענין שיהיו שקולים או היחיד יהא רבים וכמו שמצינו כן הרבה פעמים, או אפשר לענין שבעי"נ יחמיר לעצמו כדברי היחיד או הקטן דאע"ג דהלכה פסוקה דהלכה כרבים מ"מ בספרי הפוסקים אולי יש לאותו יחיד ראייה ברורה מן הש"ס או תוספתא או ירושלמי או ימצא עוד בספרים אחרים כן, ע"כ. ועיין **בגר"ז** (ויד"י סי' קפו אות ז) שכתב **שהשו"ע** (שם סעי ב) שהביא דעה ראשונה כהר"ף ושוב הביא דעת הרמב"ם והרא"ש, דהביא דעתם כי ראוי לבעל נפש לחוש להם, אבל העיקר כסברא ראשונה שהביא בסתם כנודע, ע"כ. ומי"מ **בשמעתא עמיקתא**

גליון תרפ"ח הארכנו את הידן שיש שהוא מחמיר ע"ע במקום פלוגתא אם עיקר ההלכה להתיר אין להורות חומרא לאחרים, עיי"ש.

ד. **במקום חומרא דחמץ**

ומצינו בענין איסור חמץ שיש ענין להחמיר יותר מהדין מחמת חומרתו, **ברמ"א** (סי' תמו סעי ח) שכת' דשומן מהותך בכלי חמץ, אסור מדינא אם לא היו נזהרין בשעת עשייתו מחמץ ושלא התיכו אותו בכלי חמץ שהם בני יומן. וכת' **המ"א** (ס"ק כג) דמשום חומרא דחמץ לא אמרינן סתם כלים אינן ב"י. ו**המ"ב** (ס"ק נח) פירש משום שרגילין להשתמש בהם בחמץ תדיר.

והשו"ע (סי' תמב סעי יא) כת' דעריבות שלשין בהן חמץ, אין לסמוך על מה שרוחצים אותו בחמין ומנקרין בחמץ מהן, כי א"א לנקרן שלא ישאר בהן אין הכל כותב, והכלי מצרפו, וצריך ליתן במתנה לא"י עד לאחר הפסח, או לטווחן בטיט. והי"ה לבצק שבכלי נסרים שאינו יכול להוציאו. וכת' **במ"ב** (ס"ק מז) דמש"ח השו"ע דאי אפשר לנקרן לאו דוקא הוא, אלא ר"ל דברוי הפעמים לא יוכל לנקרן כראוי ולכן יש להחמיר משום חומרא דחמץ.

וכן מצינו בהא דפסק **הרמ"א** (סי' תנא סעי ד) שחצובה צריך ליבון. ו**במ"ק** (שם) כת' דאף את"ל דיש להצריכו הכשר משום חומרא דחמץ, הלא די בהגעלה מאחר שאף היא אינה אלא חומרא יתרא בודאי. וכן מבואר **במאמר"ר** (ס"ק יא). ועיי' **במ"ב** (ס"ק לד) שכתב דחצובה צריכה הכשר רק לכתת' משום חומרא דחמץ כו', וע"כ דיעבד דאי אם שנתשמע עליו בלי ליבון כלל ג"כ אין לאסור. ועיי' **במ"ב** (סי' תב ששה"צ אות ה) שכת' שישראל שחלוק חמץ לעכו"ם לפני הפסח ושיילם לו חמץ כיצא"ב אסור באכילה, וכי"כ שם **הר"ש** מחזיר לו חמץ הראשון בעיניה, ואם מחזיר לו אותו חמץ אסור דחומרא דחמץ בזה הוא משום דמחזי שהוא חמצו.

פניני הלכה

עבר ולא ביער המעשר נאסרו הפירות או המעות

א. **תנן** (מע"ש פ"ה מ"ח וט) אמר ר"י בראשונה היו שולחין אצל בעלי בתים שבמדינות מהרו והתקינו את פרותיכם עד שלא תגיע שעת הביעור, עד שבא ר"י ולימד שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורים מן הביעור. מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרות להם שם, מעשה בר"ג והזקנים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע (שהיה לו) ומקומו מושכר לו, עשור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף שזיכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עשור שאני עתיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה (שהיה כהן) ומקומו מושכר לו.

ומבואר דאם יש ברשותו פירות טבל חייב קודם זמן הביעור להפריש מהם תרומות ומעשרות וליתנם כל אחד לראוי לו. מיהו היכא דלא הגיעו לעונת המעשרות אי"צ להפריש. וכן הוא **ברמב"ם** (שם הי"י) דפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הביעור אינם מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבער אותן וכו'. וכי"כ **בשו"ע** (סי' של"א סעיף קמד).

ובפשטות יש לפרש דעונת המעשרות היינו שהגיעו לשלב הגידול המחייב בתרומות ומעשרות כל אחד כדנו, כמבואר ברמב"ם פ"א מהל' מע"ש. אולם יעוי' בפ"י **הר"ש** (מע"ש שם) דביאר דקודם שהגיעו לעונת המעשרות היינו קודם מירוח, כל אחד כמפורש בפ"ק דמעשרות. וכן מבואר **ברמב"ם** בפ"מ (יא) דכתב דהיה חושש רבן גמליאל שמא מירוחם בני ביתו, שאילו לא מרחוים לא היו חייבין בביעור כדתנן שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורים מן הביעור. ונזו"י בזה בביאור **הגר"א** לירושלמי מע"ש פ"ה ה"ג, ובפי' שנות אליהו לנפשויות (מע"ש שם) ו**נחז"א** דמאי סי' ב ס"ק יז).

ב. והיכא שלא נתבערו הפירות כדון, כתב **בשער המלך** (פ"י מהל' באבלות אסורות ט"ז) דמדברי הרמב"ם (פ"א מהל' מע"ש הי"ח) מבואר דנטע רבעי אחר הביעור אסור בהנאה וטעון שריפה ואין לו פדיון.

ובמנ"ח (מצוה תרו) כתב להסתפק בזה, וציין לדברי **הרמב"ן** על התורה יקרא כ"ה ז' שכתב שז' חשבו דחז"ל פירות שביעית מהפטרפין או נקברין וכו', וגם לא ראיתי שיחשבו ביעור מעשר בכלל נשרפין. עכ"ד. והאדרי"ת בספרו **אחרית השנים** (דבר אליהו אות כ"ו) ג"כ הסתפק בזה, וכתב דלא נמצא דברי חז"ל בשום מקום לחשבת בין איסורי תנאה, אולם ציין **לרמב"ן** בחידושו (לפחות עג') שכתב דהבכורים מתבערין בכל מקום כלומר ושורפין או אוכלין קודם זמן, דמשמע דלאחר זמן שורפין כמו חמץ. וצ"ל דהלכה למשה מסיני הוא שזהו ביעור הקודש וכמו קודשים פסולים ששטרפין דוקא. והדר ציין לדברי המנחת חינוך שדייק מדברי הרמב"ן דא"צ שריפה, והעיר דהרי הרמב"ן עצמו מודה כאן כאמור.

מיהו **במנח"ש** (קמא סי' ס"ה) כתב דדיוקו מהרמב"ן צ"ע, דהוא עיקר כוונת הרמב"ן אומר דחמץ של ביעור הוא כליהו מהעולם כמו בחמץ, אבל גם בחמץ אם עבר זמן ולא ביער רק קנס חכמים הוא שנאסר מן העולם. עכ"ד. ולדבריו תניישובו שפיר דברי הרמב"ן ועיי' עוד **האחרית השנים** שם (אות כ"ט) דמדברי **התוס'** ר"ה (ז) שהקשו למה לן קרא דביעור המעשרות ותיפוק ליה משום בל תאחר, משמע דגם לאחר הביעור אינם נאסרים, דאלי"כ הרי צריך וצריך, דהא משום בל תאחר אינו נאסר כלל אפי' באכילה. ושוב כתב (שם אות לא) דלחות הראיה עיי"ש. ועיי"ע מ"ש בזה **בתורת הארץ** (לכר"מ קוליתרס צ"לי - פ"ג אות נ"ג-נ"ד).

ובחזו"א (דמאי סי' ב ס"ק ו) כת' דנר' דאם עבר ולא ביער את המע"ש אינו נאסר, כמו בעבר בכל תאחר בשנה וברגלים דאינו נפסל משנה לחברתה, ונר' דעובר בכל יום אחר הביעור אף שלא עבר על ב"ית, דבעבר רגל אחד נמי אמרינן תמורה (נ"ח) דעובר בעשה בכל יום. אולם **במנח"ש** (סי' ס"ה) כת' דכיון דבשער המלך כת' בפשיטת דנאסר לעולם, וכן הוא בביאור **הגר"א** על הירושלמי (פ"ה דמע"ש הי"ה) שנזכר שם כמה פעמים דלאחר הידוי היה זה אסור באכילה, וכי"כ שם **הר"ש** **סיריליאנו** "דאחר הודווי מעשר שני אסור באכילה",

מבואר שיש מקומות שהחמירו להורות להחמיר משום חומרא דחמץ לאסור רק לכתחלה או אפי' בדיעבד משום חשש מדינא כגון הא דסתת אביי שחששו כי המציאות שמשתמשים בהם תדיר ובהא דעריבות משום שמא לא יכשירו כהוגן. ויעוי' **ברבנן** (חיגי סי' תקלמ) שכתב שהטעם שחז"ל החמירו טובא באיסור חמץ כי אמרו רז"ל במדרשות כי חמץ בפסח רמז ליצאה"ר והוא שאור שבעיסה, עייניש.

ומי"מ יעוי' **בשו"ע** (סי' תנב סעי' ה') שכתב שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ, ויש להם על מה שיסמוכו. וביאר **המ"ב** (סי' קכ) דמש"כ **השו"ע** דיש להם עי"מ שיסמוכו ר"ל דאין ללעוג על המנהג לומר שהוא מנהג שטות וחומרא יתירא אלא יש לזה סמך מן הירושלמי דאיתא אם הטח ביתו בצק חייב לבער. וכתב **בשעה"צ** (אות נב) דמ"מ ראייה גמורה ליכא, דהתם כשטח על הכולל כעין שטחין בטיט יכול להתקבץ כזית במקום אחד, אבל לא בגניעה מועטת. והענין, דישראל קדושים הם ונהגו להחמיר אפי' במשהו, עיי"כ. וחוזין דאילו לא היה מקור לחומרא זו היינו אומרים דהוי מנהג שטות. ונמצא דפעמים הדבר בכלל חומרא יתירא. וכן מבואר **בשו"ע** (סי' תנב סעי' א') שכתב דיש לזוהר להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו כו' ושלא יכניס הכלים עד שירתחו המים. וכתב עי"ז **השעה"צ** (אות ח') שרבים מהאחרונים מפקפקים עי"ז, וגם **המתנה"ש** כתב דהוא חומרא יתירא, עיי"כ. וכן יוצא מהיעב"ץ הנ"ל. והכל לפי הענין ולפי עיני המורה.

ה. בעל נפש

איתא **בפסחים** (מ.) ת"ר אין לותתין שעורין בפסח כו', אמר רבה בעל נפש לא ילתות מאי איריא בעי"נ אפי' כו"ע נמי כו', ה"ק בעי"נ אפי' חטיין דשרירי לא ילתות כו'. **ופרש"י בעל נפש – חסיד**. הכי קאמר אפי' חטי - שהן קשין משעורין, ואין ממהרין להחמין, בעל נפש לא ילתות, אבל **דלאו בעל נפש, דלא מחמיר על נפשיה כולי האי**, עיי"כ. **והר"ח** שם פירש בעי"נ כלומר **המתרחק מריח עבירה ומדקדק הרבה על עצמו** לא ילתות כו', עיי"כ. **ובנדה** (טו') אמר ר' זירא מדברי כולם נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה. **ופרש"י** דמי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה. ובדרך זה מצינו **ברמב"א** ביו"ד (סי' קמח סעי' יג') כתב שאם נכנס לעיר ונמצא שסמחים ביום חגס, ישמח עמהם משום איבה דהוי כמחניף להם, מי"מ בעל נפש ירחיק מלשמוח עמהם אם יוכל לעשות שלא יהיה לה איבה בדבר. ועייניש (יו"ד סי' קנא סעי' א') שכתב דיי"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כוונ"ב או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. ויש מחמירין. ונהגו להקל כסבאר הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו, ועי' עוד שם באה"ע (סי' יב סעי' א') שכתב נמי בדרך זה. וכן מצינו **בשו"ע** באה"ע (סי' לח סעי' לו) ובאו"ח (סי' רמ סעי' ח).

וכתב הראב"ד בהקדמה **לבעלי הנפש** שנקראו הצדיקים בעלי הנפש כי המה בעלים לנפשם והם אדונים לתאותם. ועל כן קראתי שם הספר הזה ספר בעלי הנפש, עיי"כ. ובדרך זה כתב **האור החיים** (ויקרא פ"ב פס' יג') כדאשר יעלנה למדרגת הרוח הנה הוא קנאה במעשיו ונקרא הוא בעלה, והוא סוד אומרו (משלי כג) אם בעל נפש אתה כו', עיי"כ. וכי"כ **בנפש כל חי** (פאלאגיי מעי' כ אות כב) כתב דבאדם חי יש נפש גוף, ונא שעושה מה שמוטל עליו, הוא עושה לעיקר את הנפש והרוח, והגוף הוא רק לשמש ולשרת את הנפש, ולכן יקרא בשם "בעל נפש", יבעל"ג מלשון אדון וחשיבות, שהנפש אצלו הוא העיקר, והגוף אינו אלא טפל לנפש, עיי"כ.

ו. בדבר שהורה בו חכם

ואיתא **בחולין** (לז' ומד.) ההיא פסוקת הגרגרת דאתאי לקמיה דרב יתיב וקא בדיק לה ברוב עוביה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב לימדתנו רבינו ברוב חללה, שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה בדקה ברוב חללה ואכשרה וזבן מינה בתליסר אסיתירי פשיטי בישרא כו', וכיוון דאורי בה חכם היכי אכל מינה והא כתיב ואומר ה' אלקים הנה נפשי לא מטומאה כו' ולא בא בפי בשר פגול כו', שלא אכלתי מבמהמה שהורה בה חכם כו'. **ופרש"י** שהורה בה חכם - שנוכל בה ספק והוצרך לשאול לחכם להתירו. ועפי"ז כתב **בהגהות אש"רי** שם (פ"ג סי' י) בשם **מהרי"ח** דבהמה שהורה בה חכם בעל נפש לא יאכל ממנה ודוקא שהורה מכח סבא אבל אי גמר גמרא אכיל, עיי"כ. וכן פסק **הרמ"א** (יו"ד סי' קטו סעי' ז). ועי' **בדמשק אליעזר** (חולין סי' יד אות ד) שפירש דמיירי שהחכם התיר עי"פ סברותיו וראיותיו אבל לא מצא בפירוש שהוא מותר ואעי"ג דכתיב אל השופט שיהיה בימים ההם מי"מ ממדת חסידות להחמיר אבל מצא החכם בפי' שהוא מותר המחמיר הרי זה חסיד שטטה, עיי"כ.

ועי' עוד **בחת"ס** (יו"ד סי' קמט) שנסתפק באשת חבר שמצאה בעל הבדיקה כעין מראה אדמדם, ושאלה לחכם וטיהר, אי שרי לבעלה להחמיר עי"ע, דלא גרע מבמהמה שהורה בה חכם, או דלמא לאו כל כמיניה להפקיע שעבודו לאשתו, ושוב מסיק דרשאי להחמיר עי"ז והביאו **הפת"ש** (יו"ד סי' קפח סי' ק). **והאג"מ** (יו"ד סי' יד על סי' קפח סעי' א') תמה על זה דלכאוי לא מצי דהא דבהמה שהורה חכם, דהא ברור שיחזקאל שלא אכל אינו מפני שחשש שהחכם שהורה לו טעה, אלא הוא משום דרוב שאלות דבטרפות הוא עכ"פ איזה ריעותא, ואי"כ בהורה חכם על מראה שאינה מראה דם שאם היה מקצת ספק היה אוסר בזה"י, איזה טעם יש להחמיר אם לא שסובר שהחכם טועה, שמסתבר שזה יהיה מעלה, וצ"ע, עיי"כ. **ובפתחת זוטא** (מפדוי תני סי' קפח סי' ק ד"ה הנה) כתב דמה שהתיר החת"ס לבעל להחמיר עי"ע במראה שהורה בו החכם היינו כי יש חילוקי דעות בעניני מראה ותוכל המראה להשתנות, עיי"כ. ועי' עוד בגליון תרי"צ מש"כ על דברי **החת"ס**.

ז. להודיע לשואל משום בעל נפש

והנה כתב **השו"ר** (סי' מה) דנותר טעם לפסח בפסח **רשב"ם** אוסר, וכן **הרב ר' אליעזר ממייץ**, **והרב ר"מ מרוטנבורק** כתב אני אוסר לעצמי הואיל ונפק מפומיה דרשב"ם, ואני מתיר לאחרים כי **ר"ת ור"י** היו מורין להיתר, ואעפ"כ אני רגיל לומר לשואלי פלוגתא דרבננות הוא ורבים נמנעים מאליהן, עיי"כ. ורש"יי פסק להתיר ולהו הסכים אי"א זי"ל, עיי"כ. **והתורה"ד** (סי' קכח) הביא נמי דברי המהר"ם. (והביאו **המ"א** (סי' תמז סי' ק מא). ומוכח מכאן דהיכן דאיכא פלוגתא ויש מקום להחמיר יש לגלות לשואל שמא יחמיר עי"ע. ובדרך זה נמי מצינו **במהרש"ל** (מכונות על הגהות שערי דורא סי' נא אות ב) שכתב בענין מח' שהביא שם דאני איני רואה משום חומרא זו כי רוב הגאונים תפסו בדברי ספר התרומה שאין איסור הולך כ"א עי"י רוטב, חוץ מבבב"ח שרא' להחמיר אף שהס"ת מקיל ודוקא לעצמו אבל לאחרים לא יחמיר, אך **יכול לומר לו פלוגתא דרבננות איזה והוא יעשה כנראה לו אם להחמיר**, עיי"כ.

שו"מ **בספר שבעים תמרים** (קונטרס ז - עינים עין ז') שכתב שהיכן שהמורה מחמיר לעצמו באיזה דין מחמת איזה דעה המחמרת שנר' לו, ולא נזכר בדין הזה דבעי"נ יחמיר לעצמו, ודאי אי"צ להודיע להשואל אשר הוא מחמיר לעצמו, אלא ישיב לו הדין הפשוט [ואפשר דגם איסור איכא מטעם והצנע לכת (עיי' סוכה מיט' ע"ב)], ולכן אם היה שואל לדידו לא היה מודיעים לו אשר המה מחמירים לעצמם, אבל היכא דנפקס הדין כן דבעי"נ יחמיר לעצמו שפיר יש לאמר כדמוכח מההיא **דחולין** (ו.) דר"ש ב"א שדרי רי"מ לאתווי חמרא מבי כותאי אשכחי' ההוא סבא אי"ל וישמת סכין בלועץ אם בעי"נ אתה, הרי שהזהירו הסבא עי"ז מטעם בעי"נ, צריך להודיע להשואל, כי פן בעי"נ הוא ויחמיר כ"א, ועייניש ששוב הביא ראייה מהטור דלעיל. והביאו **הדרכ"ט** (סי' קטז סי' קיא). מבואר דס"ל דרק היכן שנפקס דאיכא משום בעל נפש יחמיר צריך להודיע לו, אבל במקום שנפקס להיתר לגמרי אי"צ להודיע דיש פלוגתא בדבר. ו**מהמהרש"ל** שהבאנו לעיל לא קשה על **השבעים תמרים** כי אף **למהרש"ל** במקום מח' יכול להודיע אולם אינו צריך להודיע, וכונתו השבעים תמרים דהיכן דנפקס שיש משום בעי"נ צריך להודיע.

ועי' **בחת"ס** (אה"ע סי' יז) וזי"ל: ולדעת הדבר פשוט וכן משמע בפשיטות מדברי כל הגדולים כו', אלא איך חשו לדעת הרא"ש ורבי"ז דחולי חשוב בדי"א והעלז שם יכלה לגרש אפי' נשא באיסור ומכ"ש בגנשא בהיתר, **אלא שיש להודיע לו ולומר הרא"ש ורבי"ז מחמירים ואולי ישמע ויגרש מרצונו** כו', עיי"כ. והביאו **בפת"ש** (אה"ע סי' ה סק"ק ז). וגבי דשם ס"ל שצריך להודיע כי הקילו משום שבפסול קהל המתין עלה, ועל כן יש להודיעו שמא יחמיר על עצמו דאליבא דאמת הכי עדיף טפי.

ועי' **בכה"ח** (יו"ד סי' סו אות ה) שהביא לענין דם ביצים דנהגו להחמיר לאסור אף בחלבון דלא כהשו"ע המתיר בכה"ג, וסיים דמ"מ היכא שכבר נהגו כפסק השו"ע אין מוזהיחן אותם ורק בעל נפש יחמיר לעצמו, **וגי' דגם הבא לשאול באותו מקום שנוהגין כפסק השו"ע מודיעין לו שיש מחמירין דאפשר שיפירוש מעצמו אם בעל נפש הוא**, עיי"כ.

מסקנא דדינא

א' כל מי שהוא בטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ומי"מ אם עושה משום גדר ופרישות לא נקרא הדיוט. ב' במקום מח' הפוסקים אעי"פ שהוכרע הלכה כדעת המתיר ואין להורות חומרא לאחרים, מי"מ על עצמו רשאי להחמיר לצאת אליבא דכו"ע ואינו נקרא הדיוט כי כוונתו שלא יבוא לכל לידי חשש איסור. ג' באיסור חמץ מצינו שהפוסקים החמירו ואפילו בענין הוראה לאחרים וק"ו לעצמו. ומי"מ הכל לפי הענין ולפי עיני המורה. ד' שהורה בו חכם והיינו שהחכם התיר עי"פ סברותיו וראיותיו אבל לא מצא בפירוש שהוא מותר, יש מקום לבעל נפש (מתרחק מריח עבירה ומדקדק הרבה על עצמו) להחמיר על עצמו, אבל אם החכם הורה להתיר כי מצאן כן בפירוש, המחמיר הרי זה חסיד שטטה. ה' היכן שנפקס בהלכה שיש מקום לבעל נפש להחמיר צריך המורה להודיע לשואל דאעי"פ שהוא מתיר הדבר מי"מ יש לבעי"נ להחמיר בזה, שמא השואל בעל נפש ויחמיר על עצמו, אבל במקום שנפקס להיתר לגמרי אי"צ להודיע דיש פלוגתא בדבר. ועי' עוד בזה **בשמעता עמיקתא** גליון תרפ"ח ובגלילות הבאים בס"ד.

וגם **הקריית ספר** (פ"א"א דמ"ט) כתב "וואי כסף וא' פירות טעונין גניזה ומניחא פירות שירקבו", וכן הוא **במלאכת שלמה** במשניות (מ"ז). חזינן דס"ל בפשיטות דכל שנתחייב בביעור ה"ז אסור לעולם. [ונכת' שם להקשות על ראיית החזו"א מדינא דמבל תאחר עי"ש].

ג. והנה **באחרית השנים** (אות לא) כתב דמהא דתנן אמר רי"י בראשונה היו שולחים אצל בעלי בתים התקינו פירותיכם עד שלא תגיע שער הביעור, ולמה הוצרכו לכך וזמן המצוי בכל המצות הזמניות שהזהירו בכך, אלא ודאי משום דכיוון שנתגעים שעת הביעור ולא יקיימו כדיו יאסרו פירותיהם, עיי"כ הזהירום לקיים מצוה בשעתה ולא יפסידו ממנום בבדי.

וכתב **בתורת הארץ** (שש) דלפ"ז צ"ל דגם כשלא הפריש עדיין המעי"ש נאסר לאחר הביעור, דאלי"כ למה הוצרכו להזהירם שיתקנו הפירות לפני שעת הביעור. אף גוף הראיה אינה מוכרחת די"ל כיון דמצוה זו אינה בכל שנה רק בשנה הרביעית יכול להיות שישתכח הדבר אצל הרבה אנשים ולכן הודיעם, אך בירושלמי (מע"ש פ"יה ה"יה) מבואר דהפירות נאסרים לאחר הביעור (כמי"ש באות י"ב), וגם טרם שהופרשו כיוון דחל עליהם חובת ביעור י"ל דנאסרו אחר הביעור.

וכת' **במנח"ש** (סי' ס) להלצר דלפ"ז בזמנינו שהממונים על המעשרות אינם זהירים בכך ומפרישים מעי"ש גם לאחר הפסח ופודים על פרוטה, נמצא שבכל פירות הנלקחים מהשוק מעורב בהם שיעור של אחד מעשרה שאסור באכילה, ונהי דכיון דלא מהני פדיון תו לא חשיב דבר שיש לו מתירין והמעשר שפיר מתבטל ברוב, אך כ"ז ניחא ביבש, משא"כ בשמן ויין וכדו' שהוא לח בלח הרי צריך דוקא שישים ולא סגי כלל ברוב.

ברם כיון דחידוש גדול הוא נזכר בשום מקום כי אם בספר תורת הארץ בלבד, נראה דיש לפקפק בזה, כי חושבני דאעי"ג שאמרו בירושלמי (פ"ה"ה ממעי"ש ה"ד) שהטבל קרוי קודש וחייב להפריש מעשר ולבער מן העולם, מ"מ אם הוא עם הארץ ואינו יודע להפריש מסתבר דאינו חייב משום כך לשרוף כל הטבל. וכיון שכן נראה דחובת ביעור שיש גם על הטבל היינו שבגלל הקודש דפתין ביה הוא מחוייב להפריש ורק לאחר שביזר את חלק הקודש שפיר חייב לשורפם, אבל אם עבר החג ולא הפריש אעי"ג דעבר בעשה מ"מ כיון דזה רק טבול למעשר אבל אין עדיין ממש מעשר שני אפשר דאינו מתחייב בשריפה. והואיל ולא נזכר בשום מקום דמפרישין בכה"ג לכתחילה מעשר שני גם בזמן שבית המקדש קיים רק עי"מ לכלות ולבער לא המעשר, נראה דיש לדון בזה והדבר צריך הכרע. עכת"ד.

העולה לדינא - א. פירות מהשנה הראשונה הנשיה את השלישית שהגיעו לעונת המעשרות קודם זמן הביעור, דהיינו שנתמרחקו ונתחייבו במעשרות קודם זמן הביעור, חייבים להפריש מהם תרומות ומעשרות קודם זמן הביעור וליתנם כל אחד לראוי לו. ב. י"א דפירות שלא ביערום מן העולם קודם זמן הביעור לא נאסרו באכילה, ויכול ליתנם כל אחד לראוי לו אחר זמן הביעור. וי"א דמעיי"ש ונטע רבעי שלא נתבערו בזמן הביעור נאסרו וחייב בביעור אף אחר זמן זה. ג. לדעת האוסרים י"א דאף אם הפירות היו טבל בזמן הביעור ולא הופרשו מהם כלל תו"מ, צריך להפריש המעי"ש והנטע רבעי ולבערם מן העולם.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני פירת העומר

ענין הספירה הוא להגיע להתחדשות וחביבות בתורה - "וצריך שיהיה תמימות שיוכל להגיע אחי"כ ליום השבועות דתקריבו מנחה חדשה שבו היא ההתחדשות, דאין כל חדש תחת השמש וכל דבר כשמתיישן אין חיות עוד שכבר הורגל בו, **אבל דברי תורה צריכים להיות כל יום כחדשים הולכים כל שעה כשעה ראשונה, דרק תחת השמש אין חדש אבל למעלה מהשמש שהוא התורה יש, דבכל רגע יוכל להשיג התחדשות מה שלא נודע ונתגלה עדיין בעולם כלל**, וזהו עיי' ספירה הקודמת כאשה שמתחדשת לבעלה דגי"כ אזי"ל (נדה לא.) כדי שתהיה חביבה עליו... וזהו ההתגלות מתן תורה דשבועות שנקרא חג שבועות בקרא על שם ספירת השבועות הקודמות שעיי"ה ההעלם הקודם... ועיי"כ סופר הימים כדרך אדם המתגעגע על איזה דבר שנקבע לו זמן דסופר הימים שיש עד אותו זמן מרוב תשוקתו וגעגועיו להגיע לאותו דבר, **ועיי' אותה ההשתוקקות אחר כך כשנתמלא תשוקתו וזמן מוצא בו טעם חדש הוא מרוב החביבות**. (רי' צדוק הכהן, מחשבות חרוץ ע"י מאי)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

נתרם להוצאת התורם ומשפחתו © | שמעता עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503